

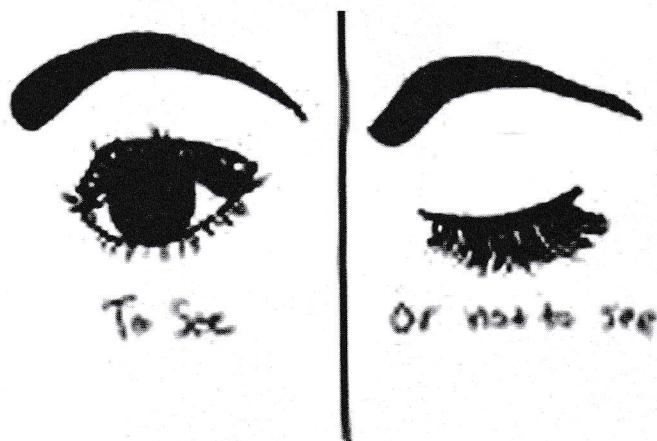
কনভারশন ডিসঅর্ডাৰ

আমি গগস্থান্ত্রে সাভাৰ হাসপাতালে এক বছৱেৰ
বেশি সময় ধৰে বসছি এবং চিকিৎসা দিচ্ছি। এক্ষেত্ৰে
আমাকে আউটডোৰ ও ইনডোৰেৰ রোগী তথা
ক্লায়েন্টদেৱে দেখতে হচ্ছে। এই ক্লায়েন্ট-দেৱে এক
উল্লেখযোগ্য অংশ কনভারশন ডিসঅর্ডাৰ নিয়ে
আসছে। এই কনভারশন ডিসঅর্ডাৰ-কে DSM-5
(২০১৩) Functional Neurological Symptom
Disorder নামে অভিহিত কৰেছে। কনভারশন
ডিসঅর্ডাৰ হলো এমন এক অবস্থা যেখানে ব্যক্তি
অন্ধত্ব (blindness), অবশতা (paralysis) অথবা
অন্যান্য স্নায়বিক অকার্যকারিতাৰ সম্মুখীন হয়, যা
চিকিৎসা শাস্ত্ৰেৰ প্ৰচলিত পৰীক্ষাগুলোৰ মাধ্যমে
ব্যাখ্যা কৰা যায় না।

বৈকল্যেৰ কাৰণ

সাধাৰণভাৱে বলা হয়, নানা রকম মানসিক দৰ্দেৱ
কাৰণে কনভারশন ডিসঅর্ডাৰ হয়। বৈকল্যেৰ
উপসৰ্গগুলো সাধাৰণতঃ কোন মানসিক চাপেৰ ভিতৰ
দিয়ে যাওয়াৰ পৰ হঠাৎ শুৰু হয়। যারা অনেক দিন
ধৰে অসুস্থ অথবা মানসিক সমস্যায় ভুগছেন (যেমন
খাপ খাওয়ানোৰ সমস্যা, উদ্বিঘ্নতাৰ সমস্যা বা
ব্যক্তিত্ববৈকল্য) তাদেৱ এই বৈকল্য হওয়াৰ আশঙ্কা
থাকে। যারা কনভারশন ডিসঅর্ডাৰ-এ ভুগছেন
ডাক্তারৱা অনেক সময় তাদেৱ নানাভাৱে
পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা কৰেও কোন ডায়াগনোসিস কৰতে
না পেৱে বিৱজ্ঞ হয়ে বলেন, তাদেৱ মাথায় সমস্যা
আছে। এতে রোগীৰ সমস্যা আৱো বেড়ে যায় এবং
তা নিয়ন্ত্ৰণ কৰাটা আৱো সময়সাপেক্ষ হয়ে পড়ে।

আমাদেৱ সমাজে মেয়েদেৱকে শৈশব থেকেই রাগ,
ক্ষেত্ৰ, কষ্ট প্ৰকাশ না কৰতে শেখানো হয়। তাদেৱ
ওপৱ যত শাৱীৱিক ও মানসিক নিৰ্যাতন চালানো
হোক না কেন, সবকিছু সহ্য কৰতে, মেনে নিতে
শেখানো হয়। এভাৱে মাসেৰ পৰ মাস ও বছৱেৰ পৰ
বছৱ চলার পৰ, তাদেৱ এই চাপ ও দৰ্দগুলি শৰীৱে
প্ৰতিস্থাপিত হয় স্নায়বিক বৈকল্য হিসেবে। যেমন,
এক মহিলাৰ ওপৱ তাৰ শৃঙ্গৰ বাঢ়িৰ লোকজন,
বিশেষ কৰে স্বামী, শাৱীৱিক ও মানসিক নিৰ্যাতন
কৰতো। এখন সে প্ৰায়ই অজ্ঞান হয়ে যায়, তাৰ
খিঁচুনিৰ মতো হয়, হাত-পা অবশ হয়ে যায়, সে
চলাফেৰা কৰতে পাৱে না। এজন্য তাকে কিছু দিন
পৰ পৰ হাসপাতালে ভৰ্তি কৰতে হয়। হাসপাতালে
২-৩ দিন থেকে বাঢ়ি ফিৰে যায়। দু-এক মাস পৰ
আবাৰ একই অবস্থা হয়।

লক্ষণ

কনভারশন ডিসঅর্ডাৰ-এৰ ফলে শৰীৱেৰ এক বা একাধিক অঙ্গ কৰ্মক্ষমতা হাৱিয়ে ফেলে,
যেমন -

- অন্ধত্ব (সাময়িক)
- কথা বলাৰ ক্ষমতা লোপ পাওয়া (সাময়িক)
- অবশতা (যে কোন অঙ্গে)

এই বৈকল্যেৰ সাধাৰণ বৈশিষ্ট্য হলো -

- উপসৰ্গগুলো হঠাৎ শুৰু হয়
- শাৱীৱিক উপসৰ্গগুলো দেখা দেওয়াৰ পৰ ব্যক্তিৰ মানসিক সমস্যা আগেৰ চেয়ে
কমে
- তীব্ৰ উপসৰ্গেৰ প্ৰতিও ব্যক্তি থাকে উদাসীন

শাৱীৱিক চিকিৎসকৰা সাধাৰণতঃ ৱোগ নিৰ্ণয় কৰাৰ জন্য নানা রকমেৰ পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা
কৰাৰ পৰামৰ্শ দেন। কিন্তু, পৰীক্ষা কৰাৰ পৰ দেখা যায়, ব্যক্তিৰ অসুস্থ হওয়াৰ মতো কোন
শাৱীৱিক সমস্যা নেই।

চিকিৎসা

হাসপাতালে ভৰ্তি হলে, মনোচিকিৎসক (psychiatrist) রোগীকে উদেগ কমানো ও ঘুমানোৰ
ওষ্ঠথ দিয়ে থাকেন। পৱে, যখন তাৰ শাৱীৱিক সমস্যাৰ লক্ষণগুলো কমে আসে তখন তাকে
মনোবিজ্ঞানীৰ কাছে পাঠাতে হবে, যাতে সাইকোথেৰাপিৰ মাধ্যমে তাৰ চিকিৎসা কৰা যায়।
সাইকোথেৰাপি দেওয়াৰ সময় সাপোর্টিভ থেৰাপি ও মোটিভেশনাল কাউপ্সেলিং দেওয়া হলে
রোগীৰ মানসিক চাপ ও দৰ্দ অনেকখানি কমে আসবে এবং তাৰ মধ্যে সুস্থ ও সুন্দৰ জীবনে
ফিৰে যাওয়াৰ আশাৰ সংগ্ৰহ হবে। পৱৰভািতে stress management training-এৰ দ্বাৰা
তাকে চাপ সৃষ্টিকাৰী পৰিস্থিতি ও পৱৰিবেশেৰ সাথে কীভাৱে মানিয়ে চলতে হয় তা শেখাতে
হবে।

অনেক রোগীৰ ক্ষেত্ৰে দেখা যায়, কয়েক মাস পৱেও শৰীৱে অবশতা রয়ে গেছে। তখন
তাকে physiotherapy দেওয়াৰ প্ৰয়োজন হয়।

সাদিয়া শাৱমিন উমি
সিনিয়ৰ লেকচাৰাৰ এবং ক্লিনিক্যাল সাইকোলজিস্ট
গণ বিশ্ববিদ্যালয়, সাভাৰ, ঢাকা